

SNIMA SE DOKUMENTARAC 'PRIZEMLJENI SVEMIR', PREMA POEZIJI GORDANE BENIĆ

Mjesečev pejzaž Paga i splitska SVEMIRSKA ARHEOLOGIJA

RAZGOVOR S POVODOM

Na snimanju ovog filma zbivalo se začaravanje svijeta. Iluzija dočarana svjetlom, sjenama i šumovima grada. Podrumi i cijela palača dobili su dimenzije nove stvarnosti - priznaje Gordana Benić

Jasmina
Parić

slobodnadalmacija.hr

U Splitu i na Pagu dovršava se snimanje HTV-ova dokumentarnog filma "Daleko od središta/Prizemljeni svemir".

Srž filma su pjesme u prozi o Dioklecijanovoj palači u Splitu autorice Gordane Benić, spisateljice, višestruko nagrađivane pjesnikinje i naše nekadašnje kolegice iz redakcije kulture. Gordana Benić zadnjih godina stvara na Pagu, živi u Novalji s Andrianom Škuncom, pjesnikinjom i fotografkinjom, autoricom poetskih hodopisa otokom Pagom. Autorica i redateljica filma je Lidija Špiranec, koju smo zapitali koji je redateljski postupak koristila kako bi mističnu poeziju približila televizijskoj publici. - Namjera mi nije približiti poeziju publici, ne znam kako se to radi, kaže, međutim, redateljica.

- Naslov filma "Prizemljeni svemir" je oksimoron, paradoks, kao i poezija u prozi koja je u podlozi ovog filma. Sve je paradoks, ideja je publiku približiti poeziji, a ne poeziju publici. Moj film je dokumentarni zapis o umjetničkoj vrijednosti opusu, o univerzalnom značenju iskonske poezije. Namijenjen je publici cijeloga svijeta koju zanima i ima moć osjetiti umjetničku snagu kojoj je pokretač impuls koji dolazi iz oku nevidljivih dimenzija ili iz podzemlja splitske Dioklecijanove palače, a posljedica su metafizika i odzumljenje. A postupak? U svakom poslu potrebno je vladati temeljnim znanjima, u mom televizijskom, to znači biti televizijski pismen, poznavati jezik medija, a to je slika. Kada ste sigurni u temelje, nadgradnja je kreativno oslobađajuće stvaranje. Dakle, nespupano slaženje kompoziciju u slikama, ispreplećenje razine, nespojive ambijente, tvorim "živu" filmsku podlogu, materijal koji čeka montažu, još jedan stvaralački proces. Film će povezati i paški "kozmički kamenjar" i splitsku "svemirsku arheologiju". Tako ja čujem ritam i doživljam Gordanu poeziju - kaže Lidija Špiranec.

•• Držim da je uloga snimatelja veoma bitna. Pogoto-

vo stoga što Gordanu poeziju odlikuje u prvom redu ugodaj.

- Često je dovoljan samo odraz svjetla, sjene, i promijeni se cjelokupni odraz zbilje. Ta je misao za mene činjenica i lajtmotiv estetike i poetike vizuala filma. Posebna pozornost posvećena je odnosu svjetla, sjene, pokreta, to sam dogovorila još u pripremnoj fazi sa snimateljem Ivanom Brezovcem.

Začaravanje svijeta

Impresioniranost podrumima Dioklecijanove palače dodatno je potakla njegov kreativni zanos. Snimljen je spektakularna kadrova, fantastičnih prepleta svjetla i sjene. Majstor svjetla Damir Radinović stvorio je posebne iluzije i uveo dodatne ugodaje u podrumu Palače. U ovom filmu Splitsčanima darujemo novu viziju. Tonski snimatelj Saša Anetić snima zvukove tišine podruma, možete li to zamisliti? U podrumima je Nikola Dolfić izvodila suvremeni ples na teme poetskih knjiga o carskoj palači.

Gordana Benić postavili smo pak pitanje o suradnji s TV ekipom.

- Zanimljivo je kako je uopće došlo do ovog projekta kojemu je temeljni raster poezija i moje četiri knjige o Dioklecijanovoj palači - veli pjesnikinja i pojašnjava: "Glavni impuls pokrenula je autorica filma Lidija Špiranec, koja je u tome prepoznala potencijal za dokumentarni film, ali me osvojila i svojim pristupom pa sam prihvatila takav izazov. Još ranije uočila sam njezine televizijske emisije, pratila ih sa zanimanjem i to je bilo povjerenje namah. Imala sam dobar osjećaj intuitivnog prepoznavanja. Lidija Špiranec je prije dvije godine u Novalji napravila prvi televizijski prilog o mojim knjigama posvećenima splitskoj palači, uspjela je da i ja prvi put o tome progovorim pred kamerama. Na snimanju ovog filma zbivalo se začaravanje svijeta. Iluzija dočarana svjetlom, sjenama i šumovima grada. Podrumi i cijela Palača dobili su dimenzije nove stvarnosti. Tako je bilo od prvog dana snimanja koje je započelo u Atelieru 'Perajica' na Peristilu.

Teško i sebi mogu objasniti da sam nakon šest mjeseci potpuno uronjenosti u poetski svijet knjige 'Palača posljednjih kartografa' bez osobitih prepreka

ADRIANA ŠKUNCA

Gordanini sugovornici

Spomenut ću samo neke od sugovornika u filmu jer mi upravo ti ljudi puno znače kao podrška u ovom pothvatu. S velikim veseljem u filmu sudjeluje Alida Bremer, Splitsčanka koja godinama u Njemačkoj promovira naše književnike, a govorila je o građenju poetske palače. Ana Šverko je poetsku viziju Gordane Benić smjestila u kontest putopisaca koji su pohodili Split, Ana Peraica interpretirala je fotografske vinjete u knjigama, a Tonči Šitin nadahnuto je govorio o metafizičkoj supstanciji Splita u knjigama Gordane Benić i o njezinoj opsesivnoj povezanosti uz Dioklecijanovu palaču - kaže redateljica filma Lidija Špiranec.

Ekipa dokumentarca, slijeva: Gordana Benić, Alida Bremer i autori filma VOJKO BAŠIĆ/HANZA MEDIA

prvi put ušla u eksterijer, i to pred kamere televizijske ekipe. I to baš u Splitu, gdje je za mene osobito gusta emocionalna rešetka pa me opteretio taj dolazak na teritorij gdje je pohranjena cijela skala flashbac-kova, rasponi emocija i sjećanja. Tijekom snimanja filma sve je bilo nekako umekšano, u pristupu fragilno i s maksimalnom pažnjom, pa me nisu osobito prestrašile ni kamere ni zasloni, čupavi mikrofoni i ostale popratne spravice, iako je sve to fascinantno u mnogim detaljima.

Stari talozi, novi jezik

Ekipa je vrlo motivirana, dobro ugodeni kvartet oko zajedničke vizualne i tonske kompozicije. Ustvari, trebalo je paralelno snimati film o snimanju filma, toliko je sve izgledalo nadrealno i mimo ovog svijeta. Kao da to nije samo dokumentarni film o mojoj poetskoj viziji Dioklecijanove palače, već način kako uprizoriti umjetnost u prostoru zbilje. Sada i filmska palača postaje camera obscura za unutarnje slike."

•• Knjige o Palači opremljene su tvojim fotografijama. Od kada se time baviš i jesu li ti možda osvjetlile neke zanemarene zakutke, pokazale neki skriveni detalj?

Fotografije snimam samo u Palači, jer time pokrećem mentalne slike, nulto polje u dubini kadra gdje su pohranjeni stari talozi koji stvaraju novi pjesnički jezik. Međutim, u Palači ne snimam njezinu dekorativnu ljepotu, nego nastojim približiti nevidljivo. Fotografije u knjigama nazivam iluminacije, jer su osobite ekstenzije poetskih tekstova i vidika, a uz pomoć mašte može se stići veoma daleko. Takvim fotografijama prethodila je slikarska percepcija jer sam davnih godina u malim formatima slikala kozmičke fragmente. U knjigama o Palači opisujem imaginarnu putopis, a fotografije nisu opterećene poetikom moćnog dekora splitske palače, već su neizravni opisi fantazijske palače koja se odražava u našim mislima.

•• Živiš na otoku, daleko od palače kojom se intenzivno baviš već toliko godina. Ka-

Kao da to nije samo dokumentarni film o mojoj poetskoj viziji Dioklecijanove palače, već način kako uprizoriti umjetnost u prostoru zbilje. Sada i filmska palača postaje camera obscura za unutarnje slike - kaže Gordana Benić

ko je doživljavaš iz daljine? Kao grad duše. Poetsku palaču moglo se reinterpretirati samo u odmaku, toliko je gusto prepletena njezina dubinska i snažna metafizika. Djelomično su knjige nastajale i u Zagrebu, ali već dvije godine živim u sve četiri sezone u Novalji na otoku Pagu te iz pohranjenih slojeva gradim iluzornu palaču. Tako sam u Splitu neprisušno prisutna. Nevidljivi grad unutar carske palače posvuda me prati, kako je napisao grčki pjesnik Konstantin Kavafis za svoju Aleksandriju - takva povezanost ima snagu sudbine.

•• Kako dvije pjesnikinje žive na "mjesečevu pejzažu" i je li Andrijana Škunca, čije su knjige poznate po spoju teksta i fotografije, utjecala na tebe da počneš snimati? Puno bi se moglo kazati o tome jer je podloga u povezivanju s prostorom koji uvijek ima veći utjecaj na ljude nego oni mogu ili žele prihvatiti. Na otoku smo u najizravnijem kontaktu s prirodom našle težište u prožimanju kreativnih energija koje su veoma različite, a opet u bitnome vrlo sukladne i međusobno poticajne. I u filmu "Prizemljeni svemir" vidi se koliko su to različiti načini preslagivanja stvarnosti. Dok hodamo kamenjarom ili čuvenim luskim maslinicima, Andriana lovi kadrove za svoje fotografije, a ja osluškujem prirodu i fantaziram o svemirskom romantizmu kao novom pokretu ljudi koji su se odmetnuli i zavjerenički njeguju snove, rezonancije kreativnosti u nama. I u filmu Andriana i ja u kamenjaru pričamo o tom kozmičkom otoku koji istodobno odjekuje u dubini vremena i lebdi nad nama, zajedno s aromatičnim travama, ovcama, suhozidima i osvjetljenim oblakom iznad Velebita. •